

אפשר מרמזות גומחות אלו על תפקיד פולחני שנועד בעיקרו למדרגה התיכונית, שכן קשה להניח, שלכל המבנים הללו לא נתייחסה תכלית מעשית, וכי נבנו אך ורק כקישוטים ארכיטקטוניים. אולם הנחה זו צריכה להישאר לפחות שעה בגדיר השערה בלבד. תקوتתנו היא, שגמר החפירה של הטראסה יעשה אותו בתנונות נוספות בנדון זה.

למבנים של המדרגה התיכונית יש לצרף שתי בריכות מים, חזובות בסלע מדרום-מערב למרחק של מטרים אחדים זו מזו, שווודאי היו קשורות לבניינים במדרגה. שתיהן מטופחות היטב, אך צורתן ומטרתן שונה. הראונה היא בריכת רחצה, בעלת פתח רחב, Wäh צורה של חצי גורן עגולת. רצפתה עשויה 4 מדרגות רחבות, הנשכחות לכל רוחבה, והתח桐נה שב簟 היא מעין אמבטייה. לעומת זאת השניה היא בריכת אגירה רגילה, בעומק של 5 מ', שצורתה מרובעת. פתחה צר ומטויה, ואין בה מדרגות לכינסה. אין להבחין כאן בשום שרידים שלאמת מים, שדרך עברו המים לבריכה זו, ועל כן יש להניח, שהיא נתמלהה עליידי שפיכה דרך הפתח, או החורים שבצדדי בריכות אלו שימושו אפוא להספקת מים ולרחצה ליוושבי הארמון. (ציור 12).

חתך B-B.

חדרי המדרגות

בעית הקשר בין שלוש המדרגות העסיקת, כמוובן, את המשלחת; הדבר היה מותנה בהכרה באפשרות נוחה ובטוחה לירידה ולעליה ממדרגה למדרגה. בסוף עונת 1955 נתגלו שני חדרי מדרגות, שתפקידם היה, לכל הדעות, לספק צורך זה.

חדר המדרגות התחתון, (ציור 12, לוח ח', 2) המוליך מן המדרגה התחת桐נה אל המבנה העגול, נשתרם במידה רבה, והשרידים שנחפרו והנראים לעין מאפרים את שחוורו בצורה מלאה, פחות או יותר. הוא דבוק אל מורד הסלע ממערב למדרגת התיכונית וסגור ממערב ע"י קיר אבן ברוחב של 80—90 ס"מ, שהסתמכו בחלקו הגדל ונפל תהומה. קיר זה נמדד גם 8.30 מ' לאורך המדרגה התחת桐נה, ומוקם זה מנוצל לשני חדרי מרתף, שגגוותיהם שימשו מעבר לחדר המדרגות (השווה להלן, עמ' 46 ולוח ו').

חדר המדרגות עצמו מחלק לשולשה חלקי, שני חדרים מצד צפון ברוחב של 3 מ', ומדרום להם פרוזדור ברוחב של 1 מ' בלבד. חפרנו רק בחדר הצפוני. במרכזה נתגלתה אומנה מרובעת, ברוחב של 80 ס"מ ובאורך של

הסקר הארכיאולוגי של מזרח

1,40 מ', בנוי אבן ומטויחת. המדרגות הותקנו מסביב לאומנה זו. בין לבין הקיר המערבי מצאנו חמיש מדרגות, ואילו בין הקיר הדרומי — שלוש מדרגות, כולל בנויות אבן ומטויחות. רוחב המדרגות הוא 1,20 מ', בעוד שבגהן אינו אחיד, והוא משתנה מ-15 עד 30 ס"מ. מדרות לאומנה נמצאו חדר-מחסן קטן מתחת למדרגות העולות. בשפה, שכיסה את המדרגות, מצאנו חלקי עץ חרוכים וגושי טיט, שהם שרידים של טור המדרגות השני, המוליך מעל למדרגות האבן, שהיה עשוי לוחות עץ נשענים על קורות ומהודקים לקירות ע"י טיט. מציאות מעין אלו נתגלו גם בחדר המדרגות העליון. כאן מצאנו חלקי טיט רבים, שעלהם השתמרו דפוסי העצים.

העקרון של בניית חדר המדרגות ברור אףו. השטח של כ-15 מ"ר, שעד לרשות הבונים, לא הספיק להתקנת עלייה נוחה ושירה בגובה של כ-13 מ', ולכן בנו מדרגות עץ, המיקיפות את האומנה המרכזית של חדר המדרגות (צ'יר 12). בחדר המדרגות הראשון היה מקום לסיבוב אחד, ומכאן הגיעו דרומה לחדר המדרגות השני. חדר זה לא נחפר, ומסיבה זו אין לקבוע בביטחון שהמדרגות סובבו גם כאן סיבוב שלם, או שהסתפקו בטורי מדרגות לאורך החדר ולרחבו. כמו כן לא ערכנו חפירות בפרוזדור, שארכו כ-8 מ', שימוש חוליה דרומית של חדר המדרגות התחתון. אמם ברור, שבו היה רק טור אחד של מדרגות ברוחב של 1 מ' בקירוב. האורך הספיק כאן להתגברות על הפרש הגובה, שנוצר עליידי טור אחד של מדרגות ישירות.

חדר המדרגות העליון, המוליך מן המדרגה התיכונה אל ה策וק העליון, דומה בצורתו לתחתון, אך רק חלקו התחתון השתמר עד לגובה של 6 מ' בקירוב. (צ'יר 12, לוח ח/1). גם כאן נכנסים תחילת לחדר מרובע בגודל של 2.80×2.50 מ', ובו טורי מדרגות מסביב לאומנה מרובעת. מצאנו כאן את המדרגות שלושת צדי האומנה, ואילו מצפון נמצאה התחילה של מדרגות עץ. העלייה הכללית בחדר זה היא בגובה של 2,40 מ' וגובה האומנה הוא 2,10 מ'. מכאן מגיעים לפרוזדור עם טור מדרגות ברוחב של 1 מ' שמשמאלו קיר סלע מטויה ומימינו קיר בניו ברוחב של 70 ס"מ. פרוזדור זה מוליך עתה אל קיר סלע ישר ומטויח. מתוך כרך ברור, שהמדרגות הותקנו

לצד ימין ונמשכו ממערב לקיר הבניי בכיוון מדרות לצפון. המשך העלייה הרוס לגמרי וגם קיר הסלע התרומות כאן, ולכן אין לקבוע בביטחון, שהדר המדרגות נמשך בצורה ישירה עד לפניה המדרגה העליונה בגובה של 22 מ', או שפנה בהמשך המדרגה מזרחה. הטופוגרפיה וצורת

ה מדרגה התחתונה

הטרסה הוגולה העליונה נותנים מקום להשערה, שהמדרגות הגיעו למשטה העליון בפינה הצפונית-מזרחתית של הרצוק (ציור 20). כסיוע לכך יכולות גם חלקיק טיט עם דפוסי עץ, שהם אפייניות לחדרי המדרגות, שנמצאו בסביבת האומנות מזרחה לחדר המדרגות.

לא היה אפוא הבדל עקרוני בדרך הבניה בין שני חדרי המדרגות, אך הם היו שונים זה מזה בצורתם במידה בולטת. כאמור, סגר את חדר המדרגות התחתון קיר לבנייה נושאן על הסלע. הואליל וכל קיר הסלע וכל המדרגה התיכונה היו מושרים ומטוחים נוצר הרושם, שכאן מתווסם מן המדרגה התחתונה עד לבנייה העגול בניין בגובה של 13 מ'. יותר, וחדר המדרגות התחתון הוא חלק אינטגרלי של בניין זה. לעומת זאת לא הוכח חדר המדרגות העליון מבחוץ אלא נחצב בתוך הסלע. עד היום נשמר קיר סלע טבעי, ברוחב של מטר בקירוב, ממזרח לקיר הסגור של חדר המדרגות. לעומת זאת המאץ לשווות למדרגה התיכונה צורת בניין, נעשתה הכל כדי לשומר על צורת הסלע הטבעית של המדרגה העליונה. חדר המדרגות נחצב ונבנה אפוא בתוך הסלע, והוא נחסמ בפני העומדים מבחוץ מצדיה במערב, ואולי גם בדרום, על ידי קיר סלע טבעי.

לפקך אין ספק, שיטסף בזאתה היו מתכוון לחדר המדרגות העליון. בדבריו על המסילה החצובה בסלעים, שעלה מהרמון המלך לראש ההר ולא נראה לה עיני העומדים מבחוץ⁷⁵).

ג. המדרגה התחתונה

הירוד במדרגות, המוליכות מן המבנה העגול שעל המדרגה התיכונה, מגיע לצדי מדרגת הסלע התחתונה שברצוק, שהוא גובה כ-34 מ' מפסגת ההר. מדרגה זו אינה בולטת אלא כ-18 מ' מלפנים זקופה המדרגה שמעליה, קירותיה תלויים, כמעט אנכיים, ופני הסלע אינם מפולסים כלל. רצוק סלע טבעי זה — שלא היה גדול ואף צורתו היתה בלתי רגולרית — לא היה עשוי לשמש יסוד לבניין בעל מידות. רק ע"י בניית קירות גבוהים בקצות הסלע התלול וע"י תוספת קירות-תמך מצד מורה ומצד צפון נוצר המשטח המתאים, שאפשר היה להקים עליו בניין. קירות אלה, הבנויים עלי תהום והסלע התלול שלו הינם הדוקים, יצרו גוש מלוכד ומוצק, הנראה לצופה מלמטה כמצודה